

Oponentský posudek diplomové práce Bc. Martiny Ostrýžové *Současný stav tradičního teritoriálního dialektu v mluvě staré generace v obci Vír*

Posuzovaná práce podává zevrubný popis zachování či ústupu relevantních hláskoslovných a tvaroslovných nářečních rysů v projevech 15 mluvčích nejstarší generace z obce Vír v přechodné českomoravské nářeční oblasti.

Její první kapitoly obsahují nezbytnou charakteristiku jmenované obce, výklad o terminologii a zaujetí stanoviska k ní, historii vymezení a pojmenování dané nářeční oblasti a historii výzkumu českomoravského nářečí. Od promyšleného postupu uceleného výkladu se autorka odchyluje pouze na několika místech, a to když podle mého názoru zbytečně připomíná význam pojmu *dialekt* v transformační gramatice (s. 12), což s její prací nesouvisí, když hledá význam pojmu *interdialekt* v jazykovém slovníku (s. 13) a konečně když opravuje Večerková tvrzení v *Jazycích v komparaci* (s. 24–25), což je jistě chvályhodná kritika pramenů, ale na druhou stranu spíše důkaz, že citovat toto obecněji zaměřené dílo vlastně nebylo třeba. (Naopak studii S. Kloferové přímo o dialektu v obci Vír mělo být věnováno víc místa než dvě věty na s. 26.) Za kapitolu vymezující českomoravskou nářeční oblast by pak snad bylo možné připojit přehledné (např. tabulkové) shrnutí jednotlivých relevantních rysů, ale faktem je, že příslušné informace se pak objevují v úvodu k praktické části.

Kromě těchto rysů najdeme na začátku praktické části přiměřenou charakteristiku pořízených nahrávek, vedení rozhovorů a informátorů samotných. (K tomu je nutné poznamenat, že některá osobní jména anonymizovaná v prepisech pronikla do analýzy, srov. s. 70.) Připojen je i výklad o zpracování dat. Zde oceňuji, že autorka přikročila vedle vyjadřování procent a poměrů také ke statistickému testu (chí-kvadrát), avšak v jednotlivostech mám k jeho aplikaci výhrady. (Už první odstavec na s. 33 interpretuje využití tohoto testu myslím poněkud přímočařeji, než by bylo záhodno.) Tak by při operacích s očekávanými hodnotami u přehlásek (na s. 59 a 60) místo chí-kvadrátu stačilo jednou stanovit dvě procentuální rozmezí pro náhodnou a nenáhodnou distribuci, jejichž hranice by odpovídala stanovené kritické hodnotě, a ušetřit energii při opakujících se výpočtech.

Jádro práce tvoří přehled výskytu jednotlivých nářečních rysů. Pečlivé zpracování dokazuje autorčinu orientaci v dané problematice i v příslušné sekundární literatuře, oceňuji např. problematizaci tzv. polodélek (s. 50n.). Vše je dokumentováno výčtem dokladů s odkazy do prepisů nahrávek, a pokud je to smysluplné, tak i v tabulkách podle jednotlivých mluvčích. Jednotlivé rysy jsou rozděleny na „kvantifikované“ a na druhé straně na „nekvantifikované a nezachycené“ (zde dodávám, že za nezachycení jednoho určitého jevu, tvarů imperativu v plurálu, nejspíš mohla zvolená metoda rozhovorů, ale to není výtkou). Věcných připomínek mám několik – první je vzhledem k zaměření práce marginální a ostatní lze vykládat jako přehlédnutí: 1. Vycházejíc z Trávníčka, autorka podle mého názoru uspokojivě nevysvětluje, že krácení v kořenech předponových sloves nemusí souviset pouze s tzv. moravskou krátkostí, ale že mohlo jít o jev běžný u některých slovesných kmenů ve staré češtině (srov. *zabit*, s. 49). 2. Nešlo by za emfatické dloužení označit vedle *panebože* i *Jéžišmarja*? (K s. 50). 3. Substantivizované zájmeno *naši* nepatří ke vzoru *muž* (s. 54) a *koníček* ‚hobby‘ není životné maskulinum (s. 55). 4. V bodu *Nesoustavné -l v přičestí minulém* se objevují delší doklady – a zdá se, že autorka nezaznamenala výslovnost skupiny souhlásek na rozhraní slov přesně, srov. *koupit brusle, lap zajíca, dones ho* a snad i *člověk voplach* (vše ze s. 64; stejně *tech bilo* na s. 82; že by vždy byla mezi slovy pauza, považuji za krajně nepravděpodobné).

Velice oceňuji oddíl nazvaný *K jazykové charakteristice jednotlivých mluvčích*, který – kromě jiných nepochybných přínosů – také ukazuje možnosti dalšího výzkumu. Ty otvírá už přehled jednotlivých variant (dochází někde k lexikalizaci jedné či druhé podoby, je u některých slov např. vyloučena podoba s protetickým *v-*?). Autorka explicitně zmiňuje možné korelace

proměnné (např. vzdělání) a užívání některé varianty. Hodné dalšího zpracování je také zachycené a zde představené dialektální lexikum. Jsem rád i za to, že autorka do práce zařadila také přepisy jednotlivých rozhovorů (spolu se vzorem informovaného souhlasu a dotazníku tvoří přílohu práce o rozsahu 70 hustě popsaných stran).

Výsledky práce jsou podány v přehledném a logicky vystavěném závěru. Autorka zde shrnuje zastoupení jednotlivých sledovaných rysů, které účelně rozděluje nejprve do skupin podle jejich příslušnosti k jednotlivým nářečním skupinám (resp. rozšíření v nich) a poté do tří skupin podle poměru zachycených konkurenčních podob. Proti stanoveným frekvenčním pásmům 0–1/3, 1/3–2/3 a 2/3–1 nelze nic namítat, protože rozdíl mezi hodnotou u posledního rysu ve skupině, v níž charakteristické nářeční podoby jednoznačně převládají, a u prvního rysu „prostřední“ skupiny přesahuje 10 % a mezi druhou a třetí skupinou je to dokonce více než 20 %.

Co se týče překlepů, pravopisu, formulačních problémů apod., práce není bezvadná a korektura by jí bývala prospěla, ale celkový počet nedostatků (které jsem značil v tištěné verzi práce) nepřesahuje únosnou mez. Je třeba opravit např. to, že spoluautor ESČ se jmenuje Marek Nekula, ne Miroslav, nebo některé (nečetné) nejistoty v lingvistické terminologii (z textu na s. 33 není jasné, zda *šč* vzniklo *změnou* z *šť*, nebo *zachováním* už staročeského *šč*; na několika místech se nevhodně užívá výraz *tvar* m. vhodnějšího *podoba*, srov. s. 34 a 40, apod.). Jako jednu z mnoha nepovedených formulací je možné citovat větu „Poměr mezi respondenty z řady mužů a z řady žen jsme se snažili zastoupit rovnoměrně“ ze s. 30. Do oblasti formulačních potíží řadím i úvodní kapitulu o Víru, která vznikla poměrně úporným („počátky osidlování řeky Svratky“, s. 9) přestylizováním textů z obecního webu, jak vyplývá ze srovnání s uvedeným zdrojem. Za zmínku dále stojí ne vždy jasné verbalizace kvantitativních výsledků: několikrát se hovoří o tom, že jedna z podob převažuje, avšak ve výčtu dokladů je zastoupena pouze tato jedna podoba (např. s. 41, 59; podobně se na s. 81 hovoří naopak o „absenc[i]“, „i když pouze částečn[é]“); na s. 44 se píše, že jedna z podob převládá „čtyřnásobně, a to poměrem 28 : 4“, i když by patrně mělo být sedminásobně (podobně na s. 55: 8 z 38 je spíše pětina než čtvrtina), aj. Určité formulační tápání (ve výběru lexika) je však vysvětlitelné a omluvitelné v místech, kde autorka hledá až patnáct různých možností vyjádření, popisujíc postupně výsledky u patnácti různých mluvčích.

Dotaz k obhajobě mám jediný: Poskytnete přepisy rozhovorů do korpusu ORAL?

Předložená práce podle mého názoru splňuje všechny obvyklé požadavky kladené v ÚČJTK na diplomové práce, a proto ji jednoznačně **doporučuji** jako podklad k obhajobě. Velice oceňuji množství práce, kterou autorka při pořizování i analýze dat odvedla, a celkově promyšlenou strukturaci a na makroúrovni velmi kvalitní zpracování textu, avšak vzhledem k přítomnosti nezanedbatelného množství výše uvedených nedostatků navrhuji hodnocení známkou **velmi dobře**.